

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ГАЗЕТА «НАДДНІПРЯНСЬКА
ПРАВДА» 50-60-Х РР. ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
ХЕРСОНЩИНИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: студент IV курсу 461 групи
Спеціальності 061 Журналістика
Освітньо-професійної (наукової)
програми Журналістика

Безпалов Іван Олександрович

Керівник: доктор філологічних наук,
професор, Різун Володимир
Володимирович

Рецензент: кандидат наук із соціальних
комунікацій, доцент, Орлова Наталя
Василівна

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ГАЗЕТИ «НАДДНІПРЯНСЬКА ПРАВДА» ЗА 1949 РІК	7
1.1. Жанрове різноманіття та композиційне оформлення газети «Наддніпрянська правда» 1949 року.....	7
1.2. Аналіз матеріалів видання «Наддніпрянська правда» за 1949 рік...11	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ГАЗЕТИ «НАДДНІПРЯНСЬКА ПРАВДА» ЗА 1953 РІК	20
2.1. Тематика матеріалів жанру «фейлетон» у газеті.....	20
2.2. Аналіз матеріалів газети на тему будівництва Каховської ГЕС.....	23
2.3. Смерть Сталіна на сторінках газети «Наддніпрянська правда».....	25
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА МАТЕРІАЛІВ ГАЗЕТИ «НАДДНІПРЯНСЬКА ПРАВДА» ЗА 1961 РІК	29
3.1. Структурно-тематичний та жанровий аналіз матеріалів газети за 1961 р.	29
3.2. Аналіз публікацій газети за 1961 рік.....	35
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43

ВСТУП

Актуальність дослідження. Засоби масової комунікації, особливо преса, відіграють важливу роль у висвітленні повсякденного життя сучасності. Будь-які зміни у суспільстві негайно відображаються у друкованих засобах масової комунікації.

Зі встановленням радянської влади преса стала розглядатися більшовиками як головна ідеологічна зброя у боротьбі за «радянізацію» України. Відбувся поділ преса за певними напрямками, а саме: на партійну, радянську, профспілкову, комсомольську, кооперативну, видання громадських організацій. Усі вони перебували під пильним наглядом більшовицьких партійних органів. Змінювалося відповідно й обличчя газет. Так, обов'язковим атрибутом кожного видання стали передові статті, в яких редактори видань, дотримуючись настанов комуністичної партії, визначили пріоритетні завдання друкованих органів на різних напрямках роботи.

Встановлення жорсткого партійного контролю над пресою призвело до тематичного, жанрового збіднення змісту газет. Газетні шпальти заповнювалися одноманітними матеріями, серед яких були постанови партійних органів та обов'язкова партійна інформація. Були здійсненні кроки щодо забезпечення періодичних видань однотипною, політично перевіреною інформацією. Проте у місцевій пресі часто траплялися й власні матеріали, що були зумовлені особливостями регіону, складом населення.

Сьогодні такого типу видань в сучасній Україні не залишилося, тому преса періоду радянської влади представляє інтерес з боку жанрової та ідейної насиченості матеріалів. Таким чином, актуальність роботи зумовлена поглибленим інтересом відображення життя та проблем Херсонщини у період 50-60-х рр. ХХ ст.

Метою роботи було здійснити аналіз громадсько-політичної газети «Наддніпрянська правда» 50-60-х рр., як відображення життєдіяльності Херсонщини, проаналізувати структуру видання, тематичне та жанрове наповнення видання.

Для досягнення поставленої мети було передбачено розв'язання таких завдань:

- здійснити загальну характеристику газети «Наддніпрянська правда», визначивши основні вихідні дані;
- розглянути композиційне оформлення та жанрове наповнення газети за 1949 р., 1953 р., 1961 р.;
- здійснити тематичний аналіз публікацій газети за 1949 р., 1953 р., 1961 р.;
- визначити авторів матеріалів газети;
- зробити висновки та узагальнення дослідження.

Об'єкт дослідження - громадсько-політична газета «Наддніпрянська правда» 50-60-х рр.

Предмет дослідження – структурно-композиційне оформлення, жанрова та тематична різноманітність матеріалів громадсько-політичної газети «Наддніпрянська правда» 50-60-х рр.

Джерелами дослідження слугували підшивки газети «Наддніпрянська правда» за 1949 р., 1953 р., 1961 р., які зберігаються в архівах фонду рідкісних та цінних видань у Херсонській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Олесь Гончара.

Для реалізації поставлених завдань були застосовані такі **методи дослідження**: порівняльно-історичний, описовий, методи аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації, лінгвістичного спостереження, що дало змогу скласти чітке уявлення про структуру газети, авторський склад, тематику, жанри, зробити висновки щодо її значення у становленні преси Херсонщини.

Новизна роботи полягає в тому, що дослідження поглиблює знання про історію розвитку журналістики на Херсонщині, дослідження якої дозволяє провести додаткові зв'язки її із загальноукраїнським історичним контекстом, пізнати історію міста та області.

Практичне значення. Роботу можна буде використовувати студентам під час підготовки до практичних та семінарських занять з дисципліни «Історія української журналістики», а також для написання реферативних повідомлень та курсових робіт.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 46 найменувань.

РОЗДІЛ 1.
АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ГАЗЕТИ
«НАДДНІПРЯНСЬКА ПРАВДА» ЗА 1949 РІК

1.1. Жанрове різноманіття та композиційне оформлення газети
«Наддніпрянська правда» 1949 року

Аналіз видання розпочнемо з 1 півріччя № 1(415) за 1 січня (вівторок) 1949 рік. Відповідальним редактором газета був П.Д. Резніков, його заступником Ол. Моторний. Газета виходила щоденно у форматі А 2, на шпальті розміщувалось 6-7 колонок. Тираж у 1949 році становив 25 000 примірників.

Газета «Наддніпрянська правда» у 1949 році мала чималу кількість рубрик. Були як змінні, так і постійно діючі рубрики. Переважно рубрикація газети змінювалась з порою року, визначними подіями чи політичними мотиваціями. Сталих рубрик, нажаль, дуже мало.

Постійно друкувалися матеріали під рубрикою «*Огляд преси*», в якій публікувалися матеріали як зарубіжних, так і вітчизняних видань. Розміщувалась ця інформація зазвичай на 4-ій шпальті газети.

У рубриці «*По Херсону і області*» читач міг знайти інформацію про події, які відбувалися у місті та області протягом 1949 року. Інформація подавалася у жанрі хроніки й розміщувалася разом із попередньою рубрикою на 4 шпальті.

Рубрика «*Новини з суду*» була чи не найпопулярніша. В ній розглядалися судові новини, як з Херсона та області, так і з усієї України та навіть зарубіжжя. Матеріал подавався у формі звіту. Переважно це була стенографія судового засідання, й займала вона чималу кількість місця на шпальті. Рубрика розміщувалася то на 4 то на 3 сторінці газети, тобто вона не мала постійного місця розташування.

«Робота агітаторів», ще одна рубрика, матеріали якої виходили майже кожного номеру. Тут розповідалося про досягнення агітаторів, хто і скільки людей залучив до Комуністичної партії.

Серед змінних рубрик була такі, як: «В боях здобували ми долю майбутню слави, вітчизну свою поведемо?», «Зведення», «Спорт», «Вивчаємо свій край», «Передова стаття», «Вірші», «Виступи», «Дні народження», «Партійне життя», «Листи робітників», «Лист до редакції», «Партія перевіряє свої лави», «Партійне будівництво», «Перед випуском номеру». Усі ці рубрики з'являлися лише у декількох номерах протягом року і одразу ж зникали.

10 лютого 1946 року відбулися вибори до Верховної ради СРСР. Тому, починаючи з першого номера і до 9 лютого включно, була щоденна рубрика «Херсонщина готується до виборів у Верховну Раду СРСР». Тут розміщалося велика кількість агітаційних матеріалів, представляли людей, які балотуються до Верховної Ради, кожен презентував власну передвиборчу програму, де обіцяв «золоті гори», якщо його виберуть до парламенту. Після дня виборів, у 35 номері було розміщено результати виборів.

Після завершення виборчого процесу, починаючи з 19 лютого почала діяти рубрика «По Радянському Союзу». В ній розміщували матеріали з різних кутків тодішньої великої держави.

Пропаганда радянської влади простежується у рубриці «Сталінська п'ятирічка», у матеріалах цієї рубрики читачів мотивували своїми силами відроджувати країну після розрухи та перевиконувати план виробництва.

З 17 номеру починає діяти рубрика «У всеозброєнні зустрінемо весну». Майже у кожному номері розповідається про роботу колгоспів Херсонщини, як вони роблять заготовку для посіву, як підготовлюють землю для майбутнього врожаю. Рубрику можна вважати своєрідною методичною рекомендацією для садівників-любителів.

З травня місяця розпочинає свою роботу рубрика «*На полях області*». Щодня читачі газети дізнавалися, що посіяли, чи який врожай вже зібрали у різних районах області.

З 67 номеру 1949 року запроваджено «*Дошку пошани*», де передовикам виробництва, кращим комсомольцям та комуністам та колгоспам дякували за їх хорошу роботу.

«*Сьогодні у номері*» таку новацію редакційна колегія видання запровадила з 95 номеру газети. На першій шпальті був анонс найцікавіших матеріалів номеру, де зазначалося, на якій сторінці вони були розташовані.

Як відомо, жанри журналістики традиційно поділяють на три групи: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні. У газеті «*Наддніпрянська правда*» поділ здійснювався за цими ж критеріями. Як зазначено у підручнику «*Основи журналістики*» І.Михайлина, «жанр - це певним чином окреслений зміст, що «відшукав» найбільш зручну форму для свого втілення. Жанр - це змістовно-формальна єдність» [7, с. 368].

У газеті «*Наддніпрянська правда*» за 1949 рік були представлені майже всі види журналістських жанрів: від хроніки до звіту і нарису, зустрічалися навіть художні жанри, наприклад новели, друкували й поезію.

Окрім цього, на останній шпальті кожного номера вміщувалися анонси вистав театру, цирку, зібрань місцевих партійних осередків, читачі мали змогу розміщувати різноманітні оголошення.

Оформлення газети - це її верстка, тобто розміщення текстових матеріалів, ілюстрацій та заголовків на шпальтах, а також застосування текстових, титульних і видільних шрифтів, використання основного - чорного - і додаткових кольорів. Оформлення газети безпосередньо пов'язане з її змістом і визначається ним.

Заголовна частина газети «Наддніпрянська правда» складається з декількох основних елементів, мають постійний розмір і місце розташування. Вона розташована традиційно зверху, ліворуч, над першими колонками першої сторінки.

Назва видання виділяється серед інших заголовків розмірами і шрифтом. Над назвою розміщено постійний заклик: *«Пролетарі всіх країн, єднитесь!»*. Заклик меншого шрифту, аніж назва. Під назвою зазначено приналежність газети: *«Орган Херсонського МК КП(б)У, Міськради та Міськпрофради»*.

Календарні відомості - це вказівка дати випуску: назва дня, числа, місяця, року. До них нерідко приєднують порядковий номер, рік видання газети і ціну окремого випуску.

У виданні «Наддніпрянська правда» порядковий номер газети, назва дня, числа оформлена у рамці, яка має вигляд аркуша відривного календаря. У середині рамки написаний день тижня, число, назву місяця, рік і номер випуску та ціна.

Серед розділових засобів у виданні використовуються лінійки, котрі на шпальті відокремлюють матеріали один від одного, і рамки для виділення інформації, на котру необхідно звернути увагу.

На сторінках видання «Наддніпрянська правда» наявні декілька видів фотоілюстрацій. Фотографія наочно й документально підтверджує текст матеріалу - наприклад, у рубриці *«Сталінська п'ятирічка»* вміщується текст і одне - два фото на його підтвердження.

Менш популярним видом мальованої ілюстрації на сторінках газети була карикатура - це навмисне смішне або спотворене зображення предмету або особи. Комічного ефекту в карикатурі досягають за допомогою перебільшення найбільш характерних рис образу коштом другорядних.

1.2. Аналіз матеріалів видання «Надніпрянська правда» за 1949 рік

Проаналізуємо деякі цікаві матеріали газети. Рубрика «*По Херсону і області*». Матеріали рубрики розміщалися у формі невеликих повідомлень на 4-ій сторінці газети без авторства. У № 1 в рубриці надруковано чотири матеріалів.

Матеріал під назвою «*Новорічна ялинка*». Тема матеріалу - святкування Нового 1949 року. Проблематика - висвітлення цієї події, понад 400 учнів старших класів міста зібралися святкувати. Жанр - тверда замітка, для якого характерно суворе виконання вимог подачі новини. У новинарному тексті міститься відповіді на шість головних запитань: хто? що? де? коли? чому? навіщо? Повідомлення викладене в тексті, який складається з 13 рядків.

Заголовок «*Новорічна ялинка*» інформаційний. Лід відсутній. Мова замітки суха, але присутні епітетами: «*святкові вогні*», «*Новий щасливий 1949 рік*», «*юнацький гомін*». Ілюстративне оформлення відсутнє. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації, як спостереження. Правила наближення інтересів у матеріалі дотримані географічно.

Наступний матеріал рубрики - «*Ювілейна наукова сесія*». Тема матеріалу - 75-річчя від дня смерті К. Д. Ушинського. Проблематика - професорсько-лекторський та студентський колектив педагогічного інституту ім. Крупської готує низку заходів до цієї дати. Жанр - тверда замітка. Повідомлення складається з 18 рядків.

Заголовок «*Ювілейна наукова сесія*» інформаційний. Лід відсутній. Мова замітки суха, художні засоби майже не використовуються. Ілюстративне оформлення відсутнє. Автор при написанні матеріалу використовував роботу з документами як джерело інформації. Правила наближення інтересів у матеріалі дотримані географічно.

У п'ятому номері газети у цій же рубриці вміщено матеріал під назвою *«Кінофестиваль на честь виборів до Верховної Ради СРСР»*. Тема матеріалу - управління Головкинопрокату організовує в Херсоні кінофестиваль. Проблематика - під час заходу будуть демонструватися кращі радянські патріотичні фільми. Жанр - тверда замітка. Повідомлення складається з 14 рядків.

Заголовок *«Кінофестиваль на честь виборів до Верховної Ради СРСР»* - інформаційний. Лід відсутній. Мова замітки суха, художні засоби не використовуються. Ілюстративне оформлення відсутнє. Автор при написанні матеріалу використовував роботу з документами як джерело інформації. Правила наближення інтересів у матеріалі дотримані географічно.

Рубрика *«Закордонні новини»*. Матеріали рубрики розміщались по-різному, чи то у формі невеликих заміток, чи повноцінними великими матеріалами. Рубрика розміщувалася на 4 шпальті газети.

У 14 номері газети опубліковано матеріал під назвою *«Перша сесія генеральної Асамблеї організації Об'єднаних Націй»*. Матеріал написано у формі звіту. Журналістський звіт - жанр журналістики, повідомлення, що передає предмет обговорюваних питань, характеризує мову ораторів, повідомляє про вжиті заходи та рішення.

Автор - відсутній. Тема матеріалу - Засідання Асамблеї ООН. Проблематика - висвітлення цієї події та показ дебатів під час засідання. Жанр - звіт, в якому акцентується увага на учасниках події, їхніх виступах, висловлюваннях, вчинках, мотивації поведінки тощо, а не на обставинах події, атмосфері, в якій вона відбувалася. Наприклад: *«Потім слово взяв делегат перу доктор Альбатто Улоа. Він заявив, що проблема ООН полягає в тому, як підтримувати рівновагу між різними інтересами і функціями»* [10].

Журналіст представив подію, подавши аудиторії максимум інформації про її наповнення, її розвиток, зробив докладний,

розгорнутий опис заходу, використовуючи хронологічну послідовність викладу.

Композиція матеріалу: звіт розподілено на 5 частини, у першій - вступ, у наступних частинах виступають різні делегати з доповідями. Заголовок *«Перша сесія генеральної Асамблеї організації Об'єднаних Націй»* - інформаційний. Лід відсутній. Мова репортажу науково-популярного стилю, художні засоби не використовуються. Наприклад: *«Зловживання правами і привілеями великих держав привело б до міжнародної диктатури»* [10]. Ілюстративне оформлення відсутнє. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації, як спостереження. Правила наближення інтересів у матеріалі дотримані географічно.

У 36 номері газети ця рубрика представлена короткими повідомленнями. Наприклад, матеріал під назвою *«Розгін масового мітингу у Чунччіні»*. Автор відсутній. Тема матеріалу - громадська організація Чунччіні скликала масовий мітинг. Проблематика - мітинг перетворено на криваву розправу над його організаторами. Жанр – м'яка замітка, крім висвітлення п'ятьох новинарних питань, у тексті наявні супровідні подробиці, промовисті деталі, позбавлення сухого інформаційного повідомлення образним рядом. Наприклад: *«Після невдалої спроби захопити керівництво мітингом у свої руки, агенти почали бити голову організаторам та мітингувальникам»* [11].

Заголовок *«Розгін масового мітингу у Чунччіні»* інформаційний. Лід відсутній. Мова замітки суха, але присутні деякі художні засоби: *«кривава розправа»*. Ілюстративного оформлення немає. При написанні матеріалу автор використовував спостереження та інтерв'ю. Правила наближення інтересів у матеріалі дотримані емоційно.

Рубрика *«Судові процеси»* представлена великими розгорнутими матеріалами судових справ, переважно з місця події. У 13 номеру газети матеріал з назвою *«Судовий процес в справі про німецько-фашистських*

загарбників в Ленінградській області». У матеріалі поєднано два жанри, звіт та репортаж, проте репортаж домінує. Для цього жанру характерно використання методу спостереження за подією і фіксування текстово його результатів. Також для цього жанру характерний «ефект присутності», коли журналіст дає аудиторії змогу побачити описуване очима свідка: *«Свідок Н.І. Середюк викриває підсудного Ремлінгера, який вперто заперечив, що ним створилися табори для радянських громадян»* [12]. Автор відсутній. Тема матеріалу - допит свідків справи. Проблематика - свідки викривають підсудного.

Композиція матеріалу: репортаж розподілено брочки, де у кожному замальовується позиція та слова свідків. Заголовок *«Судовий процес в справі про німецько-фашистських загарбників в Ленінградській області»* інформаційний. Лід відсутній. Мова репортажу насичена художніми засобами: *«карний загон», «замучені німцями радянські громадяни»*. Використовується й пряма мова свідків: *«Уже знаходячись в радянському таборі для військовополонених - говорить Вібуш, - Зоненфельд проходив у м. Луга спеціальне навчання»* [12].

Ілюстративне оформлення відсутнє. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації, як спостереження, роботу з документами та інтерв'ю. Правила наближення інтересів у матеріалі дотримані географічно.

У № 45 в рубриці *«Судові процеси»* представлений матеріал *«Судовий процес у справі про звірства німецько-фашистських загарбників у м. Миколаєві та Миколаївській області»*. Матеріал написано у формі звіту. Автор відсутній. Тема матеріалу - черговий судовий процес. Проблематика - дебати сторін.

Композиція матеріалу: звіт розподілено на три частини. У першій частині свою позицію доводить позивач, у другій - відповідач. В останній частині суд завершує дебати та надає слово обвинуваченим. Заголовок *«Судовий процес у справі про звірства німецько-фашистських*

загарбників у м. Миколаєві та Миколаївській області» - інформаційний. Лід відсутній. Мова звіту суха, насичена термінологією: «підсудний», «адвокат», «фашизм», «дебати сторін».

Ілюстративне оформлення відсутнє. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації: спостереження, роботу з документами. Правила наближення інтересів у матеріалі дотримані географічно.

З 17 номеру газети розпочинає свою діяльність рубрика «У всеозброєнні зустрінемо весну». Перший матеріал цієї рубрики має назву «На честь дня виборів». Автор - директор зернорадгоспу «Більшовицький натуп» Н. Яцушко. Тема матеріалу - ремонт сільськогосподарської техніки. Проблематика - трактористи, комбайнери та робітники зернорадгоспу пообіцяли до дня виборів відремонтувати техніку. Жанр – м'яка замітка. У матеріалі присутні відповіді на 6 новинарних запитань, наявні супровідні подробиці, промовисті деталі, поживлення сухого інформаційного повідомлення образним рядом, представлена пряма мов: «Мені 18 років. У виборах брати участь буду в перше. До цього радісного дня наш колектив токарів вирішив прийти з високими виробничими показниками» [14].

Заголовок «На честь дня виборів» - інформаційний. Лід відсутній. Мова насичена термінологією: «гусениці трактора ТЧЗ тов.», «розпресовка», «комбайн», «мотор».

Композиція матеріалу: замітка складається з трьох частин. У першому абзаці повідомляється новина. Далі кульмінація з прямою мовою молодого токаря, розповідається про зроблено робітниками. І завершальна частина - плани на майбутнє: «Колектив робітників і службовців зернорадгоспу достойно зустріне історичний день виборів до Верховної Ради СРСР, доможеться найкращих показників у підготовці до весняної сівби, щоб забезпечити високий урожай в 1949 році - першому році четвертої п'ятирічки» [14].

Ілюстративне оформлення відсутнє. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації: спостереження, інтерв'ю.

У 32 номері газети рубрика була представлена матеріалом *«Про боротьбу з льодоходом та весняною повіддю»*. Автор - відсутній. Тема матеріалу - засідання виконкому облради депутатів трудящих. Проблематика - створення комісії для забезпечення підготовки з проходження льодоходу та весняної повідді. Жанр - звіт. Це повідомлення, що передає предмет обговорюваних питань, характеризує мову ораторів, повідомляє про вжиті заходи та рішення: *«Виконкоми міських та районних Рад депутатів трудящих зобов'язано організувати комісії по боротьбі з льодоходом»* [15].

Заголовок *«На боротьбу з льодоходом та весняною повіддю»* інформаційний. Лід відсутній. Мова офіційно-ділова: *«виконком облради депутатів трудящих», «притягти порядком трудової повинності», «затвердження обласної комісії»*.

Композиція матеріалу: звіт з кількох частин. У першій розповідається про засідання виконкому депутатів трудящих. У наступних абзацах розповідається про постанови, які ухвалили депутати. Ілюстративне оформлення відсутнє. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації: спостереження та роботу з документами.

Починаючи з 19 лютого, постійно виходити рубрика *«По Радянському Союзу»*. Це був цілий блок. У рубриці розміщалося декілька матеріалів, а посередині обов'язково ілюстративне оформлення. Авторство не вказувалось.

Стартувала рубрика з 37 номера газети, і завжди розміщувалася на першій шпальті. До першого блоку увійшло п'ять невеликих матеріалів, один з яких *«Житлово-комунальне господарство Радянської України в 1949 році»*. Тема матеріалу - відбудова комунального господарства в повоєнні роки. Проблематика - перші досягнення відбудови. Жанр –

м'яка замітка. Присутні відповіді на головні новинарні запитання та представлений фактичний допоміжний матеріал: *«Відбудовано 105 водопроводів, 184 лазні, 23 механічних пральні. Працюють газові заводи в Харкові, Одесі, Стальні, Львові, Дрогобичі, Макіївці і Стрії»* [16].

Заголовок *«Житлово-комунальне господарство Радянської України в 1949 році»* - інформаційний. Лід відсутній. Мова офіційно-ділова: *«план будівельно-відбудованих робіт», «відбудова 58 кілометрів трамвайних колій», «роботи по газифікації»*.

Композиція матеріалу: замітка побудована на новині та поясненні, що вже зроблено, подано плани на майбутнє. Ілюстративне оформлення в середині блоку рубрики. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації, як роботу з документами.

Наповнення матеріалів рубрики у 43 номері переважно було присвячено минулим військовим діям. Розпочинає блок матеріал з назвою *«Пам'ятник воїнам, які полягли за визволення Донбаса»*.

Тема матеріалу - оголошено республіканський конкурс на складання проекту пам'ятника воїнам Червоної армії і народним месникам. Проблематика - опис майбутнього пам'ятника. Жанр – м'яка замітка. Присутні відповіді на головні новинарні запитання та представлений допоміжний документальний матеріал: *«Пам'ятник буде споруджено на підвищеному місці центрального майдану м. Сталіно. Матеріалами для пам'ятника служать місцеві граніти - каркасні світло-сірі та черджиликські рожеві»* [16].

Заголовок *«Пам'ятник воїнам, які полягли за визволення Донбаса»* інформаційний. Лід відсутній. Мова офіційно-ділова, є термінологія: *«управління у справах архітектури при РНК УРСР», «відлиті з бронзи і чугуну», «скульптурні і художні деталі»*.

Композиція матеріалу: замітка побудована на новині - оголошення конкурсу, поясненні, що необхідно від конкурсантів, хто буде сидіти в журі, кінцева дата здачі проектів. Ілюстративне оформлення всередині

блоку рубрики. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації, як роботу з документами.

Рубрика *«На полях області»* була направлена на заклик селян працювати та перевиповнити план сільськогосподарських робіт. У 103 номері газети вміщено матеріал *«Трактористи працюють без браку»*. Автор - старший агроном МТС П. Ковтун. Тема матеріалу - Нововоронцовська МТС успішно провела весняну сівбу. Проблематика - передовики виробництва. Жанр – м'яка замітка. До фактичного матеріалу представлені допоміжні документальні матеріали: *«Посів ранніх зернових вивершено за 10 робочих днів, а пізніх за 6. Зараз вона завершує підняття парів»* [18].

Заголовок *«Трактористи працюють без браку»* інформаційний. Лід відсутній. Мова офіційно-ділова: *«закінчили оранку під пари тракторні бригади», «трактором ХТЗ щоденно виорювали», «культивуації парів»*.

Композиція матеріалу: замітка побудована на новині - трактористи-передовики, розповідається масштаби виконаних робіт. Ілюстративне оформлення відсутнє. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації, як роботу з документами, спостереження.

У 105 номері газети представлений матеріал цієї рубрики під назвою *«Орють пари понад план»*. Автор - відсутній. Тема матеріалу - колектив Нововоронцовської МТС завершив орати ґрунт. Проблематика - передовики виробництва. Жанр - тверда замітка. Присутні відповіді на головні новинарні запитання.

Заголовок *«Орють пари понад план»* інформаційний. Лід відсутній. Мова офіційно-ділова: *«завершили план оранки ґрунту», «понад державний план», «міжрядний обробіток»*.

Композиція матеріалу: замітка побудована на новині - трактористи- передовики, розповідається масштаби виконаних робіт та

перевиконання плану. Ілюстративне оформлення відсутнє. При написанні матеріалу автор використовував такі джерела інформації: роботу з документами, спостереження.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ

ГАЗЕТИ « НАДДНІПРЯНСЬКА ПРАВДА» ЗА 1953 РІК

2.1. Тематика матеріалів жанру «фейлетон» у газеті

Тематика фейлетонів у газеті «Наддніпрянська правда» досить різнобарвна. Самих фейлетонів лише за перше півріччя в газеті нараховується близько 20, що говорить про більш-менш присутню популярність цього жанру на сторінках тогочасної газети. Йдеться в них виключно про події, що відбулися на Херсонщині, дійовими особами були херсонці.

Проаналізуємо деякі цікаві матеріали цього жанру. Так, у № 3 від 4 січня 1953 року (ст. 3) був опублікований фейлетон під назвою *«Так наказала дружина керуючого»*.

У матеріалі йдеться про те, що типова сім'я керуючих міжобласним відділком Всесоюзного тресту «Агроліспитомник» Крутовські - деспоти. Дружина керуючого, в минулому секретар-друкарка, вважає, що здатна підібрати гідні кандидатури на посаду, яку сама займала раніше. А зараз не працює за спеціальністю через те, що *«роки вже не ті»*. Після чергової розмови з секретарем Василенко, «дружина керуючого» повідомляє їй, що дівчина може більше не виходити на роботу, через те, що вона неспроможна більше виконувати свої обов'язки. Усі підібрані кадри вона вважала неспроможними працювати та виконувати її вказівки, незалежно від поставлених завдань.

Фінальний абзац - вирішальний: «Володимир Миколайович Крутовський вважає, що поведінка його дружини і його власна не

підлягають критиці в прямому розумінні цих слів. Прямо протилежної думки тільки всі працівники, і вони, вочевидь, мають рацію» [20].

Автор публікації Н. Бровко у делікатній формі намагається розкрити проблематику відносин у колективі, коли дружина керуючого, знущаючись над працівниками через примхи свого характеру, вважає себе мало не центром всієї організації, будучи при цьому в минулому лише секретарем-друкаркою.

Заголовковий комплекс матеріалу складається з самого заголовку, та рубрики під назвою «Фейлетон», яка в газеті, до речі, не є постійною та не має певного місця розміщення. Ілюстративне оформлення матеріалу відсутнє.

Оскільки фейлетон не був центральним жанром того часу, то розміщений він на передостанній сторінці в правому нижньому куті. Тобто читач, за логікою, розгорнувши шпальту, до прочитання саме цього матеріалу має дійти в останню чергу.

Наступний фейлетон має назву *«Пошляк у лікарському халаті»* опублікований у № 6 від 9 січня 1953 р. Автор публікації – Ол. Моторний.

Заголовок матеріалу відразу дає читачу зрозуміти саму суть публікації: мова піде про людину, яка непрофесійно виконує свої лікарські обов'язки.

У фейлетоні йдеться про те, що лікар, на ім'я Фроїм Тевелевич Бернер, успішно не лікує людей, які до нього звертаються. Працювати йому доводилось багато де й багато ким, та в Херсоні закріпився він на посаді *«завідуючого здоровпунктом Херсонського механізованого заводу скляної тари, й одночасно, за сумісництвом отоларингологом другої поліклініки на Військовому»* [21]. Замість прийому хворих він «то в баню йде паритись, то «пробу знімати» в їдальню», то дрова йому потрібно додому віднести, одним словом - горе лікар. Зате багато уваги, і навіть занадто, він приділяє молодим жінкам та дівчатам, які лише збираються

приєднатися до колективу заводу, влаштуваючи їм далеко не професійний «медогляд».

У фейлетоні зазначається, що *«про дії Бернера, несумісні зі званням лікаря, знають керівники заводу, знає головлікар другої поліклініки тов. Глушко, міськздороввідділ. А заходи? Ніяких»* [21].

Отже, проблематика фейлетону - бездіяльність людей, які займають керуючі посади в місцевій медицині.

Мова особливо незабарвлена мовними засобами, але, на нашу думку, цей фейлетон є яскравішим за попередній, адже викриває непрофесійні дії лікаря.

Розташований матеріал на третій сторінці в дві колонки у правому верхньому куту поряд з листами до редакції. Ілюстративного оформлення не має.

Поруч з вище схарактеризованими фейлетонами знаходиться і той, що в газеті названо як «малий». Це обумовлено його обсягом, він двічі менший за попередні публікації. Матеріал має назву: *«Олексій Дмитрович зміцнює зв'язки»*. Автор фейлетону – М. Задорожній.

У матеріалі йдеться про Сафонова Дмитра Олексійовича, який, скориставшись своїми службовими обов'язками, привласнив собі машину, передану райвідділові сільського господарства на засіданні виконкому Новомаячківської райради. Використовуючи її у своїх власних інтересах, розповідає автор, Сафонов зовсім забув про виконання своїх обов'язків: *«В пригоді стала машина Олексію Дмитровичу Сафонову. Зміцнив він за цей час своє особисте господарство та не поліпшився стан керівництва колгоспами. Район як і раніше відстає у виконанні усіх сільськогосподарських робіт»* - підсумовує автор М. Задорожній [21].

Фейлетон розміщений у центральній позиції другої сторінки № 9 від 13 січня за 1953 рік поряд з оглядом преси та «Листами з великої будови на Дніпрі».

Ілюстративного оформлення матеріал не має, на прикладі одного району показана проблема використання службового становища на свою користь без видимої користі для господарства.

Підсумовуючи тематику фейлетонів, можемо сказати, що проблеми, які там описуються, створюються незвичайними людьми, працівниками, а представниками владних органів місцевого рівня. Гостре викриття злочинних діянь мало на меті зарадити наступному повторенню подібних ситуацій, і ставати уроком для тих, хто збирався заплямувати свою посаду.

2.2. Аналіз матеріалів газети на тему будівництва Каховської ГЕС

Каховська ГЕС експлуатується з 1955 р., коли був введений в дію 1-й агрегат. Останній 6-й агрегат зданий в експлуатацію в 1956 р. До складу споруд Каховського гідровузла належать: будівля ГЕС, закритий розподільчий пристрій, водозлив та бетонна гребля з 28 водозливами, однокамерний судноплавний шлюз і ґрунтові греблі.

Будівництво Каховського гідровузла почалося у вересні 1950 року відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР від 20 вересня 1950 року «Про будівництво Каховської гідроелектростанції на Дніпрі, Південно-Українського каналу, Північно-Кримського каналу й зрошення земель південних районів України й північних районів Криму». Спорудження ГЕС було доручено колективу ордена Леніна керуванню «Дніпробуд», що в 1927-1932 роках зводив Дніпровську ГЕС.

Об'єкт був віднесений до Великих будов комунізму. Для будівництва й обслуговування електростанції було створене місто Нова Каховка. На будівництві Каховського гідровузла працювало: 12 тисяч осіб, 1100 автомашин, 30 екскаваторів, 75 гусеничних і порталних кранів, 100 бульдозерів, 14 паровозів і 7 земснарядів.

18 серпня 1954 р. у Новій Каховці розпочався монтаж першої турбіни. У жовтні 1956 року був уведений в експлуатацію останній, шостий гідроагрегат Каховської ГЕС. До цього часу повністю сформувалося Каховське водосховище.

У зв'язку з підйомом води була затоплена частина дніпровських плавнів, але частина плавнів збереглася нижче греблі ГЕС.

Оскільки тема будівництва такого об'єкту як Каховська ГЕС була доволі актуальною та обговорюваною, матеріалів з цього приводу у газеті вистачає. Причому матеріали були різних жанрів. Так, публікували поодинокі фото, зокрема № 6 від 9 січня 1953 року з підписом: *«Для обслуговування будівників Каховського гідровузла в місті Нова Каховка при молодіжних гуртожитках створено 25 бібліотек-пересувок»* (Фото Ю. Ліхути) [21].

Були в газеті й цілі розвороти, наприклад у № 5 від 7 січня 1953 року під назвою *«Один день нового міста»*, з підзаголовком *«На великій Каховській будові»*.

Тема будівництва ГЕС була представленою у твердій замітці під назвою *«Трудове піднесення»* у № 5 від 7 січня 1953 року, автор Е. Санасар'ян - інженер виробничо-технічного відділу Дніпробуду, який розповідає про обсяги виконаної роботи за останній час та за піднесений настрій робітників, які працювали над відкачуванням води. Автор повідомляє, що *«за один лише понеділок деякі працівники виробили по 2-3 норми»* [24].

У замітці під назвою *«Вікна сатири» на будівництві Каховської ГЕС»*, що була надрукована в № 6 від 9 січня 1953 р., йдеться про студентів з Харкова, які організували випуски «Вікон сатири» (карикатури), де у гострій та гумористичній формі йдеться про недоліки, які допускаються на будівництві. *«Вікна сатири допомагають ліквідувати недоліки і недоробки, підтягують відстаючих»* - пише невідомий автор [24].

Була помічена нами кореспонденція під заголовком «В заплаві Дніпра» у газеті № 11 за 1953 р., в якій йдеться про те, що являє з себе глибинна водопонижувальна система шлюзу Каховської ГЕС, який обсяг роботи виконаний вже до цього часу працівниками.

Автор зауважує, що *«в заплаві Дніпра панує велике пожвавлення, тепер будівництво вступило в період підготовки до укладання бетону в основні споруди. Будівники Каховської гідроелектростанції сповнені бажання виправдати довіру Вітчизни, і докладуть всіх зусиль для того, щоб достроково побудувати велику споруду на Дніпрі. В перших рядах будівельників - колектив «Гідроспецбуду», який забезпечить відкриття фронту для бетоннихробіт»* - зазначає автор А. Работніков, викладач Ново-Каховського відділення Одеського гідротехнічного інституту [25].

У № 31 від 13 лютого 1953 року також міститься публікація під назвою *«Комплексний план зниження вартості будівництва»* з підзаголовком *«Будови комунізму - всенародна справа!»*. Ілюстративне оформлення відсутнє, розташований матеріал на першій шпальті, що говорить про його значимість. Цей матеріал є передруком з газети «Правда України» за 31 січня 1953 року.

Такич чином, усього в газеті за перше півріччя ми помітили близько 70 матеріалів, присвячених будівництву на Дніпрі, з чого можна зробити висновок, що тогочасна влада надавала велике значення цьому об'єктові.

2.3. Смерть Сталіна на сторінках газети «Наддніпряньська правда»

Сам факт смерті Й.Сталіна безумовно відноситься до неочікуваних подій, проте наслідки для пересічних громадян і для партійно-державної номенклатури часто мали переломний, цілком прогнозований характер. Перш за все відбулися деякі внутрішньопартійні перетурбації. 7 березня на спільному засіданні ЦК КПРС, Ради міністрів СРСР та Президії ВР

СРСР прийнято рішення про укрупнення верхівки керівних партійних органів та об'єднання низки міністерств і відомств, а 15 березня IV сесія Верховної Ради СРСР змінила деяких вищих очільників. Наслідки напряду стосувалися переважно вищого владного ешелону, проте опосередковано пронеслися усією партійною вертикаллю. Це і для пересічних громадян слугувало сигналом про очікування деяких неминучих змін.

Влада і люди по-різному спланували свій визиск від цієї непрогнозованої події. Для вищих політичних угруповань це стало приводом для реформатування влади, інша їх частина сподівалася не втратити владні повноваження і впливи. Державним і партійним управлінцям середньої і нижчої ланок це надало можливість, стало поштовхом для оборони й утримання посад, боротьби за кар'єрні здобутки та, відповідно, життєві вигоди.

Але більш драматично ця подія вплинула на повсякдення пересічних громадян, окремих груп. Життя з новими сумбурними відчуттями, в умовах загострених оточуючих поведінкових настроїв не залишали байдужими нікого із громадян. Для більшості смерть вождя викликала відчуття особистої трагедії, і люди її виказували відповідним чином.

Природна істерія, яка охопила громадян, активно підтримувалася друкованими органами. Офіційна інформація з їхніх шпальт безпосередньо впливала на стан громадського спокою, на рівень громадської обуреності, задавала теми для обговорень тощо. Вона містила численні телеграми до ЦК КПРС про співчуття від органів влади, іноземних держав, політичних лідерів. Країну охопила суцільна кампанія траурних мітингів, свою скорботу на сторінках преси виказували відомі постаті республіки, активісти від робітників, їхні емоційні виступи, особисті переживання передавалися й простим громадянам. Передовиці з траурним обрамленням слів «Йосиф

Віссаріонович Сталін» справляли гнітючий настрій, щира скорбота вразила переважну більшість громадян. Влада цілком прагматично підійшла до манери інформування громадян про цю смерть.

Протягом значного періоду шпальти центральних газет залишалися обрамленими траурними стрічками, в купі з промовистими заголовками вони повсякчас наvertsали читачів до майже фізичного відчуття непоправної втрати. Партійні ідеологи уміло використовували стан природної психологічної розкритості громадян перед тягарем горя для гуртування навколо ідей Й. Сталіна, навколо «партії Леніна-Сталіна», для утримання суспільства на шляху подальшого поступу до комунізму.

Єдиним же виходом для трударів із горісного ступору вбачався загальносоюзний рух за підвищені трудові зобов'язання. Це оформлювалося на траурних мітингах, де давалися «Всенародні клятви» трудових колективів, організовано складались також колективні й індивідуальні листи-обіцянки до редакцій в рубрику «Сталін з нами!».

Перша публікація з цього приводу з'явилася у № 6 від 6 березня 1953 року. На першій же шпальті розміщена звістка про його смерть, фото, яке займає більш як 25% сторінки, звернення від центрального комітету до всіх членів партії, до всіх трудящих Радянського Союзу, та два бюлетні про стан здоров'я Й. Сталіна (на 2 годину 5 березня 1953 року, та на 16 годину 5 березня 1953 року).

У матеріалі йшлося про те, що «5 березня о 9 годні 50 хвилин вечора після тяжкої хвороби вмер Йосиф Віссаріонович Сталін. Безсмертне ім'я СТАЛІНА завжди житиме в серцях радянського народу і всього прогресивного людства» [24].

На наступній сторінці надруковано «медичний висновок про хворобу і смерть Й. Сталіна». На цьому матеріалі з цього приводу у номері закінчилися.

У наступних номерах газети було розміщено такі публікації з цього приводу, як: «Паталого-анатомічне дослідження тіла Сталіна» (№ 48 від 7 березня 1 953 року), «Велика скорбота Українського народу» (№ 48 від 7 березня 1953 року), «На заводі, що носить ім'я Сталіна» (№ 248 від 7 березня 1 953 року), «Плани, намальовані великим Сталіним, перетворимо в життя» (№ 248 від 7 березня 1953 року), «Справа Сталіна житиме вічно» (№ 248 від 7 березня 1953 року), «Радянський народ прощається з великим вождем» (№ 48 від 7 березня 1953 року), «Нас виховав Сталін на вірність народу» (№ 248 від 7 березня 1953 року), «Біля труни великого вождя» (№49 від 8 березня 1953 року) та багато інших.

Номери газети № 248-251 були оформлені наступним чином: ім'я Сталіна взято в чорну рамку та розміщено вгорі кожної сторінки. Також у наступних декількох номерах розміщуються його фото, історії з життя, біографічні факти, висвітлювалася в позитивному ключі його діяльність, друкувалися вірші, наприклад, вірш М.Рильського «Присяга», присвячений смерті вождя.

Матеріалі «*Народи світу шанують світлу пам'ять великого Сталіна*» (№ 52, середа, 11 березня 1953 року, за редакції П. Резнікова) йдеться про те, яким чином люди скорбують з приводу смерті Сталіна. Матеріал доволі великий, на півтори сторінки. Там указані такі країни: КНР, Румунія, Болгарія, КНДР, Монгольська Народна Республіка, Чехословаччина, Демократична Республіка В'єтнам, Німеччина, Індія, Аргентина, Англія, Італія, Ліван, Пакистан, Африка, США, Албанія, Іран.

Масштабні публікації про смерть Сталіна закінчилися десь приблизно на № 61 за 1953 р.

РОЗДІЛ 3.

ХАРАКТЕРИСТИКА МАТЕРІАЛІВ ГАЗЕТИ «НАДДНІПРЯНСЬКА ПРАВДА» ЗА 1961 РІК

3.1. Структурно-тематичний та жанровий аналіз матеріалів газети за 1961 р.

Усі номери газети «Наддніпрянська правда» за 1961 рік зберігаються у Херсонській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Олесь Гончара.

З 1929 року «Наддніпрянська правда» була органом Херсонської ОККП(б)У, ОВК, Міськради та ОРПС.

Редакція газети «Наддніпрянська правда» того року знаходилася на вул. Белінського, 3. Контора розташовувалася на Площі Свободи у будинку обкому КП України, північне крило. Передплата газети становила: на 1 місяць - 50 копійок, на рік - 5 карбованців, вартість одного випуску становила 2 копійки.

Основними авторами статей газети того часу були: Ф.М. Петров, М. Мамай, М. Козловський, І. Фесенко, Ю. Сузанський, В. Гуренков, М. Посмітний, І. Попович, Ф. Ефіменко, ТАРС (Телеграфне Агентство Радянського Союзу) та ін. Редактором газети був Гайдай Іван Іванович.

Газета містила такі рубрики: *«Передовиця»*, *«Телеграми»*, *«За кордоном»* , *«Фейлетон»*, *«Херсонщина»*, *«Іскри радіо»*, *«Запитуємо»*. Вони не завжди були чітко виділені, варіювали в залежності від видання.

Основний текст статей написаний однаковим шрифтом, однакового розміру. Заголовки статей написані жирним, більшим шрифтом, того чи іншого стилю, іноді усі літери заголовка написані великими, через пробіл. Об'яви та афіші театру, кіно виділені у рамки та надруковані на останній сторінці кожного випуску.

Зверху першої сторінки, над назвою газети завжди написано: *«Пролетарії всіх країн, єднайтеся!»*.

Напис дати видання знаходився під назвою газети в трьох рамках: рік видання XVIII № 146 (4419); неділя, 23 липня 1961 року; ціна 2 коп. Кожна газета «Наддніпрянська правда» в період 1961 року складалася з 4 сторінок.

Що стосується жанрового наповнення газети, то воно дуже різне, насичене, актуальне для свого часу та дуже цікаве.

Розпочнемо аналіз з інформаційного жанру. Цей вид жанру включає в себе: замітки, репортажі, інтерв'ю та звіти.

У газети № 166 від 20 серпня 1961 року була замітка, яка мала назву *«В.І. Ленін про закономірне виникнення і розвиток соціалізму і комунізму»*. Дана замітка містить політико-виховний вплив на читацьку аудиторію і повідомляє про те, що *«вийшов з друку збірник «Про закономірне виникнення і розвиток соціалізму і комунізму», виданий Держполітвидавом УРСР українською мовою. До збірника увійшли такі праці В.І. Леніна: «Про кооперацію», «Чергові завдання радянської влади» та інші»* [28].

У тому 146 номері газети від 23 липня 1961 року містився репортаж з вокзалу столиці України. Репортаж мав назву: *«Поїзд дружби з Польщі»*. У ньому йдеться про те, що представники трудящих столиці України прийшли 21 липня з яскравими букетами квітів, щоб зустріти дорогих гостей з Польської Народної Республіки. Цитування з репортажу: *«До перону підходить поїзд. Тепло вітають кияни його пасажирів - посланців братньої Польщі.*

Український народ, як і всі радянські люди, щиро радіє з ваших великих успіхів, досягнутих за 17 років соціалістичного будівництва, - говорить депутат Верховної Ради УРСР, бригадир Київської трикотажної фабрики імені Рози Люксембург М.М. Корх.

Керівник поїзда Болеслав Галенза тепло дякує киянам за сердечний прийом. «Хай живе нерушима польсько-радянська дружба!» - проголошує він. Гості з Польщі ознайомилися з історичними пам'ятками та визначними місцями столиці України» [29].

Також у номері 164 від 18 серпня 1961 на першій шпальті газети було опубліковане інтерв'ю. Назва цієї статті «*Борг росте. Горностаївці погано виконують завдання по виробництву і продажу молока державі*». Інтерв'ю було проведено з секретарем Горностаївського райкому партії М.М. Южаніним. Сама суть розмови полягала в тому, що в першому півріччі 1961 року горностаївці попрацювали нижче своїх можливостей. Вони не виконували план державі. Тому кореспонденти під час розмови визначали причини цієї проблеми, її наслідки, та шляхи подолання даної ситуації.

«- По одній машині зеленої кукурудзяної маси привозять щодня на 450 корів. Ревуть корови з голоду. Доярки обурюються. Я собі місця не знаходжу. Ні зеленої маси, ні січки, сипимо в корита трохи дерті і чекаємо високих надоїв, - говорить завідуючий фермою А.М. Сербін.

- Вимагайте від правління, щоб поклато край безгосподарності, - радить кореспондент» [30].

Також в газеті під номером 148 від 26 липня 1961 року був опублікований ще один вид інформаційного жанру як звіт. Назва цієї публікації «*В єдиному комплексі*». Мова йде про те, що жнива в цьому році були дуже важкими. Хліба на 30-40 відсотків полягли. Але механізатори райоків з перших днів працювали так, що втрати зерна були зведені до мінімуму. Було відзначено колгоспи, які одні з перших в районі завершили жнива, також кращих комбайнерів, які забезпечили перемогу на жнивах.

Було подано звіт про роботу: «*Оперативні дані про хід збирання колоскових культур, скиртування соломи, луцення стерні та оранки ґрунту на 25 липня 1961 року*». Дані представлені по районах

Херсонщини. Найбільше гектарів було зібрано в Новотроїцькому районі - 51223 га, що становить 107,5 процентів: обмолочено гектарів також найбільше в Новотроїцькому районі - 51139 га; найбільше комбайнів працювало у Великоолександрівському районі - 242 шт.; заскиртовано соломи найбільше у Скадовському районі - 22781 га; злучено стерні найбільше в Голопристанському районі - 2071 га; зорано під озиму найбільше в Генічеському районі - 10786 га [30].

Проведений аналіз свідчить, що в газеті «Наддніпрянська правда» за 1961 рік використовувалися різні форми інформаційного жанру.

Також в газетах були присутні аналітичні жанри. Розглянемо їх детально.

Одним із таких прикладів була стаття. Так, в номері 164 газети на першій сторінці була надрукована стаття «*Руки роботящі*». На великому фото у правому верхньому куті першої сторінки зображений Антон Олексійович Грицьков. Спочатку він був скотарем, а згодом став і бригадиром. Бригада під керівництвом Грицькова дала слово добитися високого звання колективу комуністичної праці.

Щоб виконати підвищені зобов'язання, керівник бригади загострив увагу на правильному раціональному годуванні худоби, поліпшенні породних якостей корів. Він щоденно аналізував динаміку надоїв і вчасно вживав заходів, якщо в якійсь групі надої падали. Велику увагу було приділено підвищенню жирності молока, його товарності.

Свого бригадира підтримують всі тваринники бригади. Вони поважають його за піклування про трудівниць, за уважне ставлення до їх потреб. «*Роботящі руки у наших доярок!*» - говорить бригадир Антон Грицьков.

Номер 150 газети містить огляд «*Розвитку радянсько-суданського співробітництва*». У даному огляді мова йде про те, що в ході переговорів сторони обмінялися думками по широкому колу питань, включаючи питання розвитку економічного, технічного і

культурного співробітництва між СРСР і Республікою Судан. У розмовах і переговорах було виявлено збіг точок зору урядів СРСР і Республіки Судан по таких важливих проблемах, як боротьба за мир і ослаблення міжнародної напруженості, за мирне співіснування, за загальне і повне роззброєння, за відвернення всіма засобами нової світової війни, за повну і остаточну ліквідацію колоніалізму в усіх його формах і проявах.

Уряди Радянського Союзу і Республіки Судан із задоволенням відзначають всезростаючу роль на міжнародній арені нейтральних держав Африки і Азії, які своєю політикою боротьби за мир, неучасті у воєнних блоках, вірністю принципам нейтралітету і мирного співіснування роблять позитивний вплив на міжнародну обстановку і вносять важливий вклад у розв'язання проблем, що стосуються всього людства [32].

Також у номері 150 було надруковано коментар *«У роботі найкраще слово готово»*. У ньому оцінюються господарчі події, а саме: *«за останню добу на хлібоприймальні пункти області з колгоспів і радгоспів надійшов лише 1 мільйон 200 тисяч пудів хліба, що значно менше, ніж заготовлялось зерна декілька днів тому. Це сталося тому, що за останні дні деякі райони уповільнили темпи хлібозаготівлі. Хіба можна миритись з тим, що в Скадовському районі за останній день здано лише 9 тисяч пудів зерна? Ця цифра може характеризувати діяльність двох - трьох господарств, а не такого великого району»* [32].

У цьому коментарі виражено незадоволення даними результатами Скадовського району - надалі воно може перерости в обурення.

Також у даній газеті використовувались художньо-публіцистичні жанри, такі як фейлетон, есе. Розглянемо їх на конкретних прикладах.

В номері 164 у статті *«Борг росте»* розповідається про колгосп «Дружба», мабуть, єдине господарство, де корів поставили на стійлове утримання. Але не обходиться без гріха і в цій справі. «Моціони», які

роблять корови в спеку, дають мало користі. Саме під словами зображено картину: корови толочать поле кукурудзи, а голова колгоспу «Дружба» Баранов каже: *«Що ж ти робиш? Під корінь гризи...Думати треба!!!»* [30].

Ще один приклад фейлетону був надрукований у номері 166 від 20 серпня 1961 р. під назвою *«Дипломований паплюжник»*. Це яскравий приклад фейлетону.

Також у номері 159 наявний приклад есе *«Слава тобі, радянська людино!»*. У ньому зазначалося: *«Ми, радянські люди, по праву гордимся своїми відважними космонавтами. Радіємо з того, що світ на конкретних фактах ще і ще раз переконався, яких сміливців ростить Комуністична партія, яких велетнів - вчених зростила і виховала вона. Сьогодні ще з переконливішою силою звучать слова Програми Комуністичної партії про те, що прогрес науки і техніки в умовах соціальної системи господарства дає можливість найбільш ефективно використовувати багатства і силу природи в інтересах народу, відкривати нові види енергії і створювати нові матеріали, розробляти методи впливу на кліматичні умови, оволодівати космічним простором. Справді за 43 роки свого існування наша країна винесла на своїх плечах дві спустошувальні, винищувальні війни. І все ж, незважаючи на величезні руйнування, радянський народ, керований ленінською Комуністичною партією, за короткий час відбудував своє народне господарство і тепер розвиває його недосяжними для капіталістичних країн темпами»* [34].

Як бачимо, есе написано у піднесеному дусі, прославляє діяльність Комуністичної партії, є агітаційно-пропагандистським матеріалом.

Отже, можна зробити висновок, що матеріали в газеті *«Наддніпряньська правда»* були представлені різними жанрами журналістики від інформаційних, аналітичних до публіцистичних. Вона

мали свою читацьку аудиторію, яка була різного віку, а також містить правдиву, актуальну інформацію.

3.2. Аналіз публікацій газети за 1961 рік

Загалом 1961 рік видався дуже насичений подіями, різними цікавими фактами не тільки на Херсонщині, а й в усьому СРСР.

Газета «Наддніпрянська правда» в 1961 році, як і протягом усього свого існування, принесла людям багато корисної інформації, допомагала їм бути завжди обізнаними з подіями в країні, давала привід пишатися за свою країну і вірити в щасливе її майбутнє.

Газету «Наддніпрянська правда» за 1961 рік притягує до себе своїм жанровим різноманіттям, цікавими темами публікацій, репортажів, при цьому у кожній статті є своя захоплююча ідея.

Визначною подією 6 серпня 1961 року став 25-годинний політ навколо Землі космічного корабля - супутника «Восток - 2», пілотований льотчиком космонавтом, громадянином Союзу Радянських Соціалістичних республік, комуністом, майором товаришем Титовим Германом Степановичем.

Ця новина була опублікована в газеті «Наддніпрянська правда» за номером 157 від 8 серпня 1961 року. Ця публікація була під назвою: *«До Комуністичної партії і народів Радянського Союзу! До народів і урядів усіх країн! До всього прогресивного людства! Звернення Центрального Комітету КПРС, Президії Верховної Ради СРСР і уряду Радянського Союзу»* [34].

Це звернення мало спонукаючу ідею, і закликала людей до миру і прогресу. У газеті було так описано цю подію: *«Другий космічний політ радянської людини навколо Землі - це нове яскраве підтвердження великої могутності народу, який побудував соціалізм. Наші досягнення в освоєнні космосу не є випадковими, вони відображають закономірний похід переможного комунізму.*

Вороги миру роздувають воєнну істерію. Цій істерії ми протиставимо наші величні плани комуністичного будівництва, нашу тверду впевненість у своїх силах, правильності шляху, вказаного марксистсько-ленінською наукою. Все в ім'я людини! Все для блага людини! - Ось наша найвища мета» [34].

Ось такими зверненнями влада країни спонукала свій народ пишатися своїми справами, своїми відкриттями, можна сказати, що навіть змушувала народ до певних вчинків. Публікація містить окриличні речення, заклики, використання емоційної лексики.

Також важливу роль відіграє подача матеріалів у газеті. Їх основою є групування матеріалів та їх відповідне оформлення.

Особливо читачеві допомагає сприймати матеріал компактне розміщення кількох публікацій під загальною рубрикою чи заголовком, що полегшує групування матеріалів на шпальті чи в усьому номері. Використання такого комплексу дає можливість редакції докладніше, глибше висвітлити певну тему, спрямувати увагу реципієнта у потрібне русло, посилюючи таким чином вплив матеріалу і газети в цілому. Це також можна назвати тематичним принципом - тобто в одній темі висвітлюються декілька виступів.

Прикладом цього є матеріал, опублікований в газеті в № 48 від 26 липня 1961 року. Вгорі першої сторінки був заголовок *«Безперервно зростає хлібний потік. Слідом за Новотроїцьким районом рапортують про виконання плану хлібопродажу трудівники Каланчацького району. Хто на черзі?»* [36]. Далі знизу подається два звіти секретаря Каланчацького райкому партії Ю. Сузанського, один з яких має назву *«Першу заповідь виконано»*, а другий - *«Могутня сила змагання»*. В цих звітах мова йде про жнива, дано інформацію по всім районам Херсонщини, визначено лідерів, повідомлено про хід збирання колоскових культур, скиртування соломи, луцення стерні та оранки ґрунту на 25 липня 1961 року.

Такі види звітів дають можливість жителям Херсонщини знати своїх героїв, рівнятися на них, досягати нових успіхів, спонукати населення до саморозвитку.

Великого значення мала композиція газетної сторінки, оскільки нелегко змусити читачів газети ознайомитися з усіма її матеріалами. Для цього в пресі часто використовується складова сторінка, скомпонована з деяких матеріалів. Центром її був великий публіцистичний виступ — проблемна стаття чи нарис, навколо якого розміщуються інші матеріали. На цій сторінці можуть застосовуватися й інші форми - тематичні та різноманітні добірки. Зрозуміло, що ефективність такої форми подачі матеріалів залежить насамперед від їхнього рівня - від теми й змісту, від того, як вони подані. Але використовуючи різні форми подання великого матеріалу, можливо полегшити сприйняття такої сторінки.

Така побудова сторінки була в номері 164 газети «Наддніпрянська Правда» від 18 серпня 1961 року. Центром була проблемна стаття, що мала заголовок: *«В кожному господарстві, на кожній фермі наполегливо боротися за велике молоко!»*. Також на цій сторінці були надруковані різноманітні тематичні добірки такі, як: *«Цукрові буряки весь рік добрі»*, *«Руки роботящі»*. У кінці сторінки була розміщена різноманітна добірка - *«Телеграма М. С. Хрущова і Л. І. Брежнєва докторові Сукарно»*.

У газеті повинна міститися лише одна тематична сторінка, бо кілька таких сторінок дезорієнтує читача і забирає чимало газетної площі. Тематична сторінка є основою для багатьох інших форм подачі текстових матеріалів, зокрема газетного розвороту.

Прикладом тематичної сторінки можуть слугувати матеріали у номері 152 від 1 серпня 1961 року. Повністю перша та друга сторінки газети були присвячені темі - *«Проекти програми Комуністичної партії Радянського Союзу»*.

Заголовки газети «Наддніпряньська правда» допомагають читачу зорієнтуватися у матеріалах газети, вибрати потрібну й цікаву статтю, для цього вони виражають головну думку автора, а не другорядні елементи змісту публікації, відображають тематичний зміст тексту. Заголовки можна поділити на два типи. Перший тип: заголовок вказує на головного героя всього тексту, подаючи тим самим читачеві тематичну інформацію. Прикладом такого заголовка була публікація «*Космонавт Г. С. Титов*», опублікована в номері 157 від 8 серпня 1961 року.

Другий тип: заголовок подає тематичний елемент, певну пропозицію, але головний зміст, представлений у всьому тексті. У випуску № 146 від 23 липня 1961 року на 2-й сторінці була стаття «Діла Винзаводівські». В цій публікації в подробицях розкривають «кубло» розкрадачів Херсонського винзаводу.

Визначає тематичний напрям або характер матеріалу, його жанрові особливості рубрика, вказуючи в найзагальніших рисах на порушені у матеріалі проблеми. Значенням рубрики було виконання не тільки інформаційної функції, а й спрямування уваги читачів на матеріали, які висвітлюють важливі теми сьогодення. Рубрики поділяються на службові та тематичні.

Зрозуміло, що визначають напрям, тему газетного виступу його характер саме останні. Тематичні рубрики супроводжують важливі розділи або відділи газети. Різновидами тематичних рубрик є суперрубрика (позначає тематичне спрямування публікації усієї шпальти) та рубрика-девіз (заклик, під яким проводиться газетна кампанія).

Рубрикою-девізом газети «Наддніпряньська правда» є фраза: «*Пролетарії всіх країн, єднитесь!*». А прикладом суперрубрики є випуск газети під номером 1 від 10 серпня 1961 року: «*Здрастуй космонавт- 2, Герман Титов!*».

ВИСНОВКИ

Здійснивши структурно-тематичний, жанровий аналіз газети «Надніпрянська правда» 50-60 рр. ХХ ст., можемо зробити такі висновки та узагальнення.

Газета «Надніпрянська правда» є однією з найстаріших і найвідоміших газет Херсонщини. Вона розпочалася свій вихід у вересні 1017 року. За час свого існування вона перетерпіла багато змін. Спочатку майже щороку змінювалася назва газети, лише у березні 1928 р. вона отримала свою назву. З початком Другої світової війни вона не видавалася зовсім, відновила свою роботу у квітні 1944 р. Увесь період свого існування матеріали друкувалися українською мовою. Більшу частину свого існування вона перебувала під керівництвом однієї партії – Комуністичної партії СРСР.

За часів СРСР газеті було присвоєно дві нагороди: орден «Знак Пошани» і Почесна Грамота Президії Верховної Ради УРСР.

В аналізовані роки редакторами газети були: 1949, 1953 р. – П.Д. Резніков, його заступником Ол. Моторний, а в 1961 р. – І.І. Гайдай.

Основною тематикою газети були економічні та політичні події країни та Херсонщини, стан сільського господарства області, культурні події, освітні питання, агітаційні заклики, пропаганда комуністичної партії, боротьба зі зрадниками партії.

Газета «Надніпрянська правда» у 1949 році мала чималу кількість рубрик. Постійно друкувалися матеріали під рубрикою «*Огляд преси*», в якій публікувалися матеріали як зарубіжних, так і вітчизняних видань. Розміщувалась ця інформація зазвичай на 4-ій шпальті газети.

У рубриці «*По Херсону і області*» читач міг знайти інформацію про події, які відбувалися у місті та області протягом 1949 року.

Інформація подавалася у жанрі хроніки й розміщувалася разом із попередньою рубрикою на 4 шпальті.

Рубрика *«Новини з суду»* була чи не найпопулярніша. В ній розглядалися судові новини, як з Херсона та області, так і з усієї України та навіть зарубіжжя. Матеріал подавався у формі звіту.

«Робота агітаторів», ще одна рубрика, матеріали якої виходили майже кожного номеру. Тут розповідалося про досягнення агітаторів, хто і скільки людей залучив до Комуністичної партії.

Серед змінних рубрик була такі, як: *«В боях здобували ми долю майбутню слави, вітчизну свою поведемо?»*, *«Зведення»*, *«Спорт»*, *«Вивчаємо свій край»*, *«Передова стаття»*, *«Вірші»*, *«Виступи»*, *«Дні народження»*, *«Партійне життя»*, *«Листи робітників»*, *«Лист до редакції»*, *«Партія перевіряє свої лави»*, *«Партійне будівництво»*, *«Перед випуском номеру»*. Усі ці рубрики з'являлися лише у декількох номерах протягом року і одразу ж зникали.

Пропаганда радянської влади простежується у рубриці *«Сталінська п'ятирічка»*, у матеріалах цієї рубрики читачів мотивували своїми силами відроджувати країну після розрухи та перевиконувати план виробництва.

У газеті *«Наддніпряньська правда»* за 1949 рік були представлені майже всі види журналістських жанрів: від хроніки до звіту і нарису, зустрічалися навіть художні жанри, наприклад новели, друкували й поезію.

Окрім цього, на останній шпальті кожного номера вміщувалися анонси вистав театру, цирку, зібрань місцевих партійних осередків, читачі мали змогу розміщувати різноманітні оголошення.

У газета за 1953 р. з'являється такий жанр як фейлетон, в якому гостро викривалися та висміювалися різні соціальні типи країни: фарбники, бюрократи, недобросовісні представники робітничого класу.

Однією з головних тем 1953 р. стала смерть вождя КП СРСР Й. Сталіна. Протягом значного періоду шпальти газети залишалися обрамленими траурними стрічками, в купі з промовистими заголовками вони повсякчас наvertали читачів до майже фізичного відчуття непоправної втрати.

У номерах газети було розміщено такі публікації з цього приводу, як: *«Патолого-анатомічне дослідження тіла Сталіна»* (№ 48 від 7 березня 1 953 року), *«Велика скорбота Українського народу»* (№ 48 від 7 березня 1953 року), *«На заводі, що носить ім'я Сталіна»* (№ 248 від 7 березня 1 953 року), *«Плани, накреслені великим Сталіним, перетворимо в життя»* (№ 248 від 7 березня 1953 року), *«Справа Сталіна житиме вічно»* (№ 248 від 7 березня 1953 року), *«Радянський народ прощається з великим вождем»* (№ 48 від 7 березня 1953 року), *«Нас виховав Сталін на вірність народу»* (№ 248 від 7 березня 1953 року), *«Біля труни великого вождя»* (№49 від 8 березня 1953 року) та багато інших.

Тема будівництва Каховської ГЕС була доволі актуальною та обговорюваною, тому знаходимо велику кількість матеріалів з цього приводу у газеті за 1953 р. Публікації були різних жанрів, за перше півріччя 1953 р. ми нарахували близько 70 матеріалів, присвячених будівництву на Дніпрі, з чого можна зробити висновок, що тогочасна влада надавала велике значення цьому об'єктові.

У 1961 р. редакція газети «Наддніпряньська правда» знаходилася на вул. Белінського, 3. Контора розташовувалася на Площі Свободи у будинку обкому КП України, північне крило. Редактором газети був Гайдай Іван Іванович.

Основними авторами статей газети того часу були: Ф.М. Петров, М. Мамай, М. Козловський, І. Фесенко, Ю. Сузанський, В. Гуренков, М. Посмітний, І. Попович, Ф. Ефіменко, ТАРС (Телеграфне Агентство Радянського Союзу) та ін.

Газета містила такі рубрики: *«Передовиця»*, *«Телеграми»*, *«За кордоном»*, *«Фейлетон»*, *«Херсонщина»*, *«Іскри радіо»*, *«Запитуємо»*. Вони не завжди були чітко виділені, варіювали в залежності від видання.

У жанровому плані публікації в газеті за 1961 р. були як інформаційних, так і аналітичних, також були і художньо-публіцистичні жанри, такі як фейлетон, есе.

Технічне оформлення газети наближене до сучасного: верства, розміщення матеріалів, фотоілюстрацій. Застосовувалися текстові, титуальні, видільна шрифти, використовувався основний колір – чорний. На шпальтах видання були присутні фотографії, картини, малюнки, карикатури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Видано в Херсоні: 1842 – 1942: Кат. Місцевого друку /ХОУНБ ім. О.Гончара; Авт.-уклад. Ленсберг О.В.; Відп. ред. Зелена Л.І. – Херсон: ВАТ: Херсонська міська друкарня, 2009. – 200 с.
2. Гребцова И. С. Периодическая печать в общественном развитии Южного степного региона Российской империи (вторая треть XIX в.): монография / И.С.Гребцова. – Одесса, 2002. – 407 с.
3. Животко А. П. Історія української преси / А. П. Животко. – К.: Наук.-вид. центр «Наша культура і наука», 1999. – 360 с.
4. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК / Ред. кол. В.І. Юрчук, Ю.Н. Сльченко та ін.-Т.2. (1941-1976).- К.: 1977.- 211 с.
5. Крупський І. В. Преса як джерело досліджень національно-визвольних змагань за українську державу (Друга половина XIX– перша чверть XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / І.В.Крупський. – К., 1996. – 29 с.
6. Лященко М.Б. 70-річний шлях Херсонської області – досягнення та перспективи розвитку // Матеріали обл. наук.-практ. конф. 13 березня 2014 р.- Херсон, 2014.- С. 129-133.
7. Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 832 с.
8. Місцеві газети у фондах Херсонської обласної універсальної бібліотеки імені Олеса Гончара, 1865-2009: каталог/ Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олеса Гончара; уклад. Л.І. Зелена. – Херсон: ХОУНБГ, 2012. – 269 с.
9. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 1.- 4 с.

10. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 14. – 4 с.
11. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 36. – 4 с.
12. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 13. – 4 с.
13. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 45.- 4 с.
14. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 17. – 4 с.
15. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 32. – 4 с.
16. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 37. – 4 с.
17. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 43. – 4 с.
18. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 103. – 4 с.
19. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1949.- № 105. – 4 с.
20. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1953.- № 3.- 4 с.
21. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1953.- № 6. – 4 с.
22. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1953.- № 13. – 4 с.
23. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1953.- № 9. - 4 с.
24. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1953.- № 5-6. – 8 с.

25. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1953.- №
26. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 11. – 4 с.
27. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1953.- № 6. – 4 с.
28. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 166. – 4 с.
29. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 146. – 4 с.
30. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 164. – 4 с.
31. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 148. – 4 с.
32. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 150. – 4 с.
33. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 164. - 4 с.
34. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 159.- 4 с.
35. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 175. – 4 с.
36. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 48. – 4 с.
37. Наддніпрянська правда. Орган Херсонського МПК КП(б)У, міськради та міськпромради.- 1961.- № 164. – 4 с.
38. Наддніпрянська правда: громадсько-політична газета Херсонської області. - Херсон, 1928-1941, 1944-2016 у фонді Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Електронний ресурс. Режим доступа: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_vgf/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=GAZU&P21DBN=GAZU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=I=&S21COLORTERMS=0&S21STR=-076455

39. Первые газеты Херсона – Режим доступу:
http://www.artkavun.kherson.ua/pervye_gazety_hersona.htm

40. Пиворович В. Б. Улицами старого Херсона: альбом / В. Б. Пиворович, С. А. Дяченко. – Херсон : Персей, 2002. – 196 с.: ил.

41. Родной край // Газеты Херсона // Мой город – Херсон. – Режим доступу: <http://www.mycity.kherson.ua/gazety/r-kray.html>

42. Рудий Г.Я. Періодична преса як об'єкт дослідження української культури / Г.Я.Рудий // Вісник Державної академії керівних кадрів культури та мистецтв. – К., 2003. – № 2. – С. 113-121.

43. Станько А.И. Пресса южного региона России (XIX в.) / А.И.Станько. – М.: Мысль, 1986. – 119 с.

44. Сусоров В. Д. Херсонський край – моя земля (Історія Херсощини з найдавніших часів до 1992 року: Науково-популярне вид.- Херсон: Айлант, 2011. – 188 с.

45. Хронологическая летопись // «Таврида». – Режим доступу:
http://tavrida.in.ua/history/?section=gel_dor

46. Шушляннікова Н. В. Про створення та життя преси в Херсонській губернії // Шушляннікова Н. В. Розповіді із історії херсонського краю: Монографія. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – 207 с.